

Sovet dönməndə Jdanov (indiki Beyləqan) rayonu S.Şaumyan adına kolxoz (məlum hadisələrdən sonra kolxozun adı dəyişdirilərək S.Vurğun adına kolxoz adlandırıldı) təsərrüfat qabaqcılı kimi respublikada qabaqcıl kolxozlar sırasında idi. Hökumət binasının yanında mərmərdən hazırlanmış "Şərəf lövhə"sində həkk olunmuş respublikanın dörd qabaqcıl kolxozlarından biri də Jdanov rayonu S.Şaumyan adına kolxozun adı idi.

O vaxtlar mədəniyyət, incəsənət adamları ilə bərabər yazıçı və jurnalistlərin tez-tez kənd əməkçiləri ilə görüşləri olardı. Gənc kolxoz sədri Əliqulu Məmmədov ixtisasca iqtisadçı olmasına baxmayaraq, güclü mütaliəsi və yaxşı yaddaşı olması onu mədəniyyət, incəsənət, yazıçı və jurnalistlərin dostu etmişdi.

Əliqulu müəllimin yaxın yazıçı dostlarından biri də tarixi romanlar müəllifi Fərman Kərimzadə idi.

1987-ci ilin iyun ayının axırları, gecələri olardı. Qapıda çalınan maşın sığnalına yuxudan oyanıb qarıya çıxdım. Qarşımda maşının işığında sədrin maşınının sürücü Pənah (Pənah vaxtı ilə dərs demişdim) görcək ilk baxışda təəccüb etdim.

- Axşamınız xeyir müəllim, - deyən Pənah gülərək əl verib mənimlə görüşdü.

- Aqibətiniz xeyir.
- Əliqulu müəllim tapşırıd ki, müəllimi bura gətir.

- Xeyir ola, Pənah, gecənin bu vaxtı.

- Bilmirəm müəllim. Sədr mənə elə tapşırıd.

- Sədr hara, mən hara?

- Onu siz bilirsiniz, bir də Əliqulu müəllim. Pənah şirin bir təbəssümlə mənə baxdı.

- Yaxşı Pənah, elə-belə gedim, yoxsa paltarımı dəyişim?

- Yox müəllim, paltarınızı dəyişin. Toy paltarınızı geyinsəniz daha yaxşı olar. Qoy sədr görsün ki, mənim müəllimim elə-belə müəllimlərdən deyil.

Pənahın sözlünə gülərək "Nə deyirəm. Bəzən deyərsən bəzən də" - deyib evə qayıtdım.

Maşına əyləşib yola düşdük. Maşın kolxoz idarəsinin qarşısından keçəndə "Pənah, kolxoz idarəsi arxada qaldı. Hara gedirik?" - dedim.

- Tələsmə müəllim. Bir az səbr elə, - deyən Pənah maşını kəndin pambıq xırmanının içərisindən gedən yola döndərdi və bir az keçmiş maşını pambıq xırmanının arxasında təzə tikilmiş pambıq briqadiri Qara Namazovun qapısı ağzında saxlayıb "Düşə bilərsiniz, müəllim" - dedi.

Maşından düşüb Pənahla birlikdə evin şüşəbənddən ibarət olan böyük bir zalına daxil olduq. Zalda təxminən əlli nəfərə yaxın adam stol arxasında əyləşmişdi. Hamısı da kəndin və kolxozun sayılıb-seçilən adamları.

"Axşamınız xeyir" deyib hamı ilə ümumi görüşəndən sonra Əliqulu müəllim ayağa qalxaraq "Xoş gəlmisiniz Fazil müəllim. Bura, yanımıza gəlin. Sizin üçün boş stul saxlamışam" - deyərək yanında boş stula işarə etdi. Yaxınlaşıb Əliqulu müəllimlə əl verib görüşən zaman sağ tərəfində əyləşmiş adama tərəf çönerək "Fərman müəllim, sizin dediyiniz müəllim bu adamdı, tanış olun. Nə narazılığınız və gileyiniz varsa müəllimin özünə deyiniz. Xahiş edirəm məni belə "xatalı" işlərə qatmayın. Siz mənim qardaşım, müəllim də uşaqlıq yoldaşım, dostum. Mən sizin heç birinizi müdafiə edə bilmərəm, - deyən Əli-

qulu müəllim gülərək "Düz demirəm, yoldaşlar?" məclisə müraciət etdi.

- Düz deyir Əliqulu müəllim. Qardaşla dostun arasına girmək olmaz, - deyən məclis iştirakçıları kolxoz sədrinin fikrinə dəstək olduqlarını bildirdilər.

Əliqulu müəllim üzünü mənə tutaraq "Görürəm müəllim, həm marağ, həm də narahat hissi keçirirsiniz ki, sizi nə üçün çağırırdım. Giley və narazılıq nə məsələdi. İndi sizə aydınlıq gətirirəm:

- Fərman müəllimlə mən çox yaxınam. Hər dəfə rayona yolu düşəndə hökmən mənimlə görüşməlidir. Bu gün də rayona yola düşüb. İşlərini görüb qurtarandan sonra axşam şər qarışanda gəlib ki, mənimlə görüşüb Bakıya qayıtsın. Səhər qurtuləcək işlərin tapşırığını verib qurtarmışdım ki, Fərman müəllimlə evə gedəm, Qara Namazov gəldi ki, Əliqulu müəllim, axşam bizə gəlsiniz. Dedim ki, xeyir ola? Qara kişi dedi ki, uşağı hərbi xidmətə yola salırıq. Yüngülvarı bir məclisimiz olacaq. Mən dedim ki, lap yaxşı. Hərbi xidmətə gedəni yola salmaq, xeyir-dua vermək bizim borcumuzdu. Qara kişi gör nə gözəl təsadüfdü, yazıçı Fərman Kərimzadə də məclisdə iştirak edəcək.

- Bu lap gözəl oldu. - deyən Qara kişi razılıq etdi.

Dedim "Qara kişi, Fərman Kərimzadəni tanıyırsanmı?"

Qara kişi "Niye tanımıram, Əliqulu müəllim. Abbasqulu bəyi yazanı demirsinizmi?" cavab verdi.

Həmin yazıçı ilə gələcəm deyəndə Qara kişi gülüb dedi ki, "Yazıçı xalqın içində olmalıdır. Bizim kimi kolxozçunun xeyrində, şərinə iştirak etməlidir ki, yaxşı əsərlər yazsa bilsin".

Axşam Fərman müəllimlə birlikdə bu gördüyün məclisə gəldik. Yenice stol arxasında əyləşmişdik ki, Fərman müəllim mənə soruşdu ki, sizin kənddə Fazil adında müəllim var? Dedim "Bəli, var".

Fərman müəllim xahiş etdi ki, o müəllimi çağırırdı ondan bir incikliyi var. Incikliyi mi o müəllimə bildirim. Düzü marağ mənə götürsə də bir söz demədim. Dedi ki, siz müəllimi çağırırdırın, deyəndə bilirsiniz.

Əliqulu müəllim məsələyə aydınlıq gətirəndən sonra üzünü sağ tərəfə çöndərək "Fərman müəllim bu siz dediyiniz müəllimdir. Incikliyinizin səbəbini açıqlayın, həm məclis, həm də müəllim bilsin".

Fərman müəllim qarşısındakı dolu qədəhi götürərək "Yoldaşlar, Bakıda Azərbaycan Yazıçılar İttifaqında (indiki Azərbaycan Yazıçılar Birliyi) xətrini çox istədiyim qələm dostum yazıçı-dramaturq Altay Məmmədovla təsadüfən qarşılaşdıq. Hal-əhvaldan sonra Altay müəllim söylədi ki, Fərman müəllim, mən sizin rayonun Təzəkənd kəndinə görüşə dəvət etmişdim.

Məktəb və kənd ictimaiyyəti ilə çox yüksək səviyyəli bir görüş keçirildi. İnanmırdım ki, kənddə yazıçı ilə görüşə o cür marağ göstərsinlər. Bu onu göstərir ki, yazıçıya və ədəbiyyata güclü marağ var.

Düzü Altay müəllimin yerlilərimdən razılıqla danısması məni qürurlandırdı. Altay müəllimdən gö-rüşün kim tərəfindən təşkil olunduğunu soruşanda, cavab verdi ki, Təzəkənd kənd orta məktəbində Fazil adında müəllim təşkil etmişdi. Sağ olsun yaxşı təşkilatçılıq qabiliyyəti var.

O vaxtdan yolum buralara düşmüşür ki, o Fazil müəllimdən soruşsam ki, elə görüş təşkil edənsə nə üçün öz rayonun və yerlin olan Fərman Kərimzadə ilə görüş keçirmirsiniz, uzaqdan yazıçı dəvət edərsən? Onun üçün Əliqulu müəllimdən soruşdum ki, sizin kənddə elə bir müəllim işləyir? Dedi ki, bəli, işləyir. Dedim, o müəllimi çağırırdır. Müəllimlə yaxından tanış olum. Inciklik sözünü özüm zarafatla söylədim. Altay

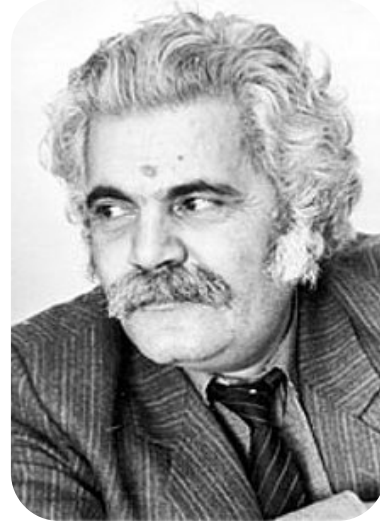
müəllimə qarşı olan hörmət bütün şair və yazıçılara olan hörmət deməkdir.

Yoldaşlar, Fazil müəllimlə fəxr edin ki, ədəbiyyatı sevən, onu təbliğ edən və uşaqlarınıza dərs deyən belə bir müəlliminiz var.

Bu bədələri qaldıra qaldıra hərbi xidmətə yola salınan gəncin və Fazil müəllimin sağlığına. Biri bizi qorumağa gedir, o biri isə ədəbiyyatı sevir.

Aradan bir az keçmiş icazə alıb ayağa qalxdım və üzümü yazıçıya tutaraq dedim:

- Fərman müəllim, mənim haqqımda söylədiyiniz xoş sözlər üçün sizə təşəkkür edirəm. Sizin kimi sevilməli bir yazıçıdan bir kənd müəllimi haqqında dəyərli sözlər eşitmək mənə ədəbiyyata olan marağı daha da artırır. İcazə verin bir məsələni sizə xatırladım. Görünür siz unutmusunuz. 1985-ci ilin yazında

məktəbdə müəllim və şagird kollektivi ilə sizin görüşünüzü təşkil etmişəm. Və "Niye ağrımır" yazımdakı hadisələri yazıçıya xatırladım. Sağlıq olsun, qismət olarsa sizinlə kənd ictimaiyyətinin geniş və əhatəli bir görüşünü təşkil edərək.

- Hə, doğru deyirsiniz. Düzünü deyim ki, qapıdan girən kimi müəllim sifətdən tanış gəldi. Xatırlaya bilmədim. Müəllim danışıanda yadıma düşdü. O vaxt bir aparat üçün məktəbə gəlmişdim. Fazil müəllim o zaman əlüstü də olsa yaxşı bir görüş təşkil etdi. Uşaqların verdiyi sual-lardan hiss etdim ki, müəllim "Qarlı aşırım" romanını şagirdlərə oxudu. Müəllim düz deyir. Mən onunla razıyam, - deyən yazıçı razılıqla gülümsündü.

Mənim təklifimlə məclis Fərman müəllimin sağlığına bədə qaldırdı.

Gecə yarından çox keçmiş məclis yekunlaşdı və maşına minib evə yola düşdük. Maşın kolxoz idarəsinin qarşısına çatanda Fərman müəllim maşını saxlatdı. Maşın dayandı və Fərman müəllim maşından düşüb, "Belə aydınlıq gözəl gecədə evdə nə var. Görün nə şairinə bir gecədi. Düşün aşağı, maşını da göndərin getsin. Bir az söhbət edək, sonra gedərik" sözünün qarşısında bir söz deməyərək hər ikimiz maşından düşdük və Əliqulu müəllim "Pənah sən get evə. Tezəndə həmişəki vaxtda gələrsən" deyib maşını yola saldı. Kolxoz idarəsinin həyətinə daxil olduq.

İdarənin qarşısında qoyulmuş S.Şaumyanın heykəlinə yaxınlaşan Fərman müəllim neon lampanın işığında bir anlığa heykəli nəzərdən keçirib üzünü Əliqulu müəllimə tutaraq "Bu kimin heykəli?" - dedi.

- Tanınırsınızsa, kimin heykəli olduğu aşağıda yazılıbdı, - güldü Əliqulu müəllim.

Sonra Fərman müəllim mənə tərəf çönerək "Müəllim, bu kimdi? Bəlkə, siz deyərsiniz?" soruşdu.

- Fərman müəllim, 26 Bakı komissarlarının lideri. İnkilabi fəaliyyətinə görə 1918-ci ildə Ağcaqum çölündə güllələnən S.Şaumyanın heykəlidir, - mən cavab verdim.

Fərman müəllim başını bulayıb acı acı gülümsünərək "Yox, siz bu alçağı tanımırsınız. Bu Azərbaycan xalqının düşmənidir.

Heç bilirsiniz bu şərəfsiz Azərbaycanda nə qədər adam qırdırıb? İnkilabçı kimi tanıdığınız bu alçaq daşnaksüt-yun partiyasının üzvü və Andronikin sağ əli olub. Andronikə neçə teleqramı var bu "İnkilabçı" dediyiniz Şaumyanın. Özü də 26-ların sırasında gül-lələnməyib. Başqa ölkədə yaşaması haqqında məlumat var.

- Fərman müəllim, sən Allah bizi işə salma. KQB eşidər evimizi yıxar. Əliqulu müəllim Fərman müəllimin qoluna girərək heykəlin yanından kənarlaşdırmaq istəsə də, Fərman müəllim bir az da səsinin tonunu qaldiraraq: "Qorxmayın, bu heykəli uçurdun. Sovet hökuməti çöküb, bir-iki ilə dağılacaq" dedi.

- Gecə səs gedən olur. İşığın altında durmusunuz. Danışdığınızı eşidən olar. Sonra başımız ağrıyar. Gəl bəri ağacların arasına gedək. Orda danış. Əliqulu müəllimlə birlikdə idarənin həyatında salınmış bağın görünməyən tərəfinə çəkildik və dedilər:

- Hə qardaş indi danış. Bir az astadan danış, eşidib eləyən olar, sözlərinə hər üçümüz güldük.

Siz çox şeyi bilmirsiniz. "Qarlı aşırım" əsərini isləyəndə mənə Yerevanda arxivə buraxmırdılar. Bir iləmi, para iləmi deyə bilmərəm, ermənilər Dağlıq Qarabağın məsələsini qaldıracaq. Məqsədləri Dağlıq Qarabağı Azərbaycandan ayırmaq istəyirdilər. Din qardaşları olan ruslar onların tərəfindədir. Axırda bu məsələ ermənilərlə azərbaycanlıların arasında müharibəyə səbəb olacaq. Rusların köməyi ilə ola bilsin ki, torpaqlarımızı işğal edələr. Sonda nə cür olursa olsun, torpaqlarımızı qaytaracağıq. Amma qan bahasına. Sovet hökuməti içindən çürü-yübdü, quru cəsədi qalıbdı.

Yadınızda saxlayın, bunu mən deyirəm, az qalib, çox az. SSRİ parçalanacaq və zorla yaradılan o on beş respublika Moskvanın əsarətindən qurtaracaq.

- Fərman müəllim, ikinci Dünya müharibəsindən sonra dünyanın yarıdan çoxuna ağalığ edən bir dövlətin dağılması inandırıcı deyil axı, - deyə mən öz fikrimi bildirdim.

- Müəllim, az qalib, lap az. Qırmızı imperiyanın, kommunist rejiminin necə dağılmasını özünüz görə bilərsiniz. Kommunizm deyilən o quruluş boş xəyaldır.

Fərman müəllim bizim bilmədiyimiz çox şeydən danışdı. Düzünü deyim ki, nə Əliqulu müəllim, nə də mən yazıçının fikirləri ilə razılaşmırdıq.

Hava yavaş-yavaş işıqlaşdı. Söhbət edə-edə heykəlin yanına çatanda Fərman müəllim "Az qalib bu heykəlin uçurulmasına. Siz qabağa düşün və siz uçurdun. Bu alçaq Azərbaycan xalqının qanını içib. Arxivdə bilirsiniz nələr var? Vaxt gələcək çox sirlər açılacaq. Onda görə bilərsiniz mən düz demişəm" söylədi.

- Bir az yavaş danışın Fərman müəllim, eşidən olar, deyən Əliqulu müəllimlə birgə idarənin həyatından çıxdıq.

Bu gün Fərman Kərimzadə və Əliqulu Məmmədov ədəbiyyat evində uyuurlar. Allah hər ikisinə rəhmət eləsin, ruhları şad olsun.

Zaman isə Fərman Kərimzadənin söylədiyi fikirləri təsdiq etdi. Mən isə bu böyük qələm sahibinin 1987-ci ildə söylədiyi fikirlərin dəqiqliklə özünü doğrultmasına və uzaqgörənliyinə hələ də təəccüblə baxıram.

Bir şeyə çox təəssüf edirəm ki, qələbəyə inanan yazıçı qələbəni görə bilmədi.